

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

บทบาทของประเทศไทยในองค์การการค้าโลก

จัดทำโดย

นายวิทวัส นิ่มดำ

ตำแหน่งนิติกรชำนาญการ

กลุ่มงานคณะกรรมการการค้าการพัฒนาเศรษฐกิจ

สำนักกรรมการ ๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
ที่มาและแนวคิดในการจัดตั้ง “องค์การการค้าโลก”	๒
หลักการสำคัญของ “องค์การการค้าโลก”	๔
บทบาทของประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกของ “องค์การการค้าโลก”	๗
ประเด็นพิพาทที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย	๙
บทสรุป	๑๑
บรรณานุกรม	๑๔

บทบาทของประเทศไทยในองค์การการค้าโลก

บทนำ

ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นรูปธรรมและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการค้า การลงทุน รวมทั้งผลประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจผ่านกลไกการค้าเงินงานภายในประเทศที่มีอยู่แล้ว การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศยังถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอีกประการหนึ่ง เมื่อพิจารณาภาพรวมทางเศรษฐกิจการค้าของประเทศไทยในปัจจุบัน จากมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ พบว่า มีมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้ารวมกันเป็นจำนวนถึง ๑๔,๔๓๘,๘๙๐.๘ ล้านบาท สูงเป็นลำดับที่ ๒๑ ของโลก^๑ โดยแบ่งเป็นมูลค่าสินค้านำเข้าจำนวน ๖,๘๘๘,๑๘๖.๗ ล้านบาท และมูลค่าสินค้าส่งออกจำนวน ๗,๕๕๐,๗๐๔.๑ ล้านบาท ส่วนการนำเข้าและส่งออกสินค้าในช่วง ๙ เดือนแรกของปี พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น มีมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้ารวมกันเป็นจำนวน ๑๑,๖๕๕,๗๘๑.๘ ล้านบาท แบ่งเป็นมูลค่าสินค้านำเข้าจำนวน ๕,๖๕๔,๔๐๕.๘ ล้านบาท มูลค่าสินค้าส่งออกจำนวน ๖,๐๐๑,๓๗๖.๐ ล้านบาท^๒ นับว่าเป็นมูลค่าทางการค้าระหว่างประเทศที่สูงมาก ซึ่งข้อมูลทางสถิติต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการบ่งชี้ถึงศักยภาพด้านการค้า รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงสถานะและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญและเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและเพื่อยกระดับความร่วมมือการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดในการรวมกลุ่มระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจขึ้นมาเรียกว่า “องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ” (International Economic Cooperation Organization)

องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นกลไกสำคัญในทางระหว่างประเทศที่เปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เนื่องจากการรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายในการแสวงหามาตรการและแนวทางปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศที่กำหนด โดยมีองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญและได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศอยู่หลายองค์การด้วยกัน เช่น ธนาคารโลก (World Bank) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) เป็นต้น โดยองค์การต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีความสำคัญต่อการดำเนินกลไกระบบเศรษฐกิจของโลก ซึ่งแต่ละองค์การต่างมีหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การนั้น ๆ

^๑ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ภาพรวมการค้าโลก ปี ๒๕๕๙,” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, <http://www.dtn.go.th/images/320/World%20Trade/World%20Trade%202016%201.pdf>.

^๒ กระทรวงพาณิชย์, สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, “สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, http://www.ops3.moc.go.th/thtrade/monthly_bal/report.asp.

ทั้งนี้ ยังมีองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับและมีความสำคัญยิ่งต่อระบบการค้า การลงทุน และภาพรวมของกลไกเศรษฐกิจโลกอีกหนึ่งองค์การคือ “องค์การการค้าโลก” (World Trade Organization : WTO) ซึ่งถือเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการสร้างโอกาสทางการค้า การลงทุน และเปรียบเสมือนเวทีกลางสำหรับประเทศสมาชิกในการเปิดเจรจาข้อตกลงทางการค้าและใช้เป็นศูนย์กลางในการสร้างระบบ กฎเกณฑ์ และกติกาทางการค้า รวมทั้งอาจใช้เป็นสถานที่ในการเจรจาต่อรองผลประโยชน์หรือระงับข้อพิพาทและปัญหาทางการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้แก่ระบบการค้าเสรีระหว่างประเทศ

บทความนี้ จะเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาและแนวคิดในการจัดตั้ง “องค์การการค้าโลก” รวมทั้งหลักการสำคัญที่เปรียบเสมือนกติกาทางการค้าระหว่างประเทศที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันของประเทศสมาชิก ตลอดจนการพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ของประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลก ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบปกติทั่วไปภายใต้พันธกรณีที่กำหนด และความเกี่ยวข้องในฐานะคู่กรณีในประเด็นข้อพิพาทระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เขียนจะนำเสนอกรณีตัวอย่างข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เนื่องจากผลการพิจารณาหรือคำตัดสินในประเด็นพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น จะนำไปสู่แนวทางและวิธีการปฏิบัติที่ประเทศสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยจะต้องศึกษา และยึดถือเป็นแนวทางการดำเนินงานภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก ซึ่งถือเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องผูกพันและปฏิบัติตามต่อไป

ที่มาและแนวคิดในการจัดตั้ง “องค์การการค้าโลก”

การศึกษาถึงที่มาและแนวคิดในการจัดตั้ง “องค์การการค้าโลก” (World Trade Organization) หรือเรียกโดยย่อว่า WTO นั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงจุดเริ่มต้นของแนวคิดและวิวัฒนาการของกรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้องอันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดตั้งองค์การดังกล่าวขึ้น เนื่องจากองค์การการค้าโลกเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่มีพัฒนาการมาจากการทำความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศ จนกระทั่งการเจรจาการค้ารอบอูรุกวัย สิ้นสุดลง และผลการเจรจาส่วนหนึ่งคือ การก่อตั้งองค์การการค้าโลกขึ้นมา เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘^๓ การศึกษาความเป็นมาของความตกลง GATT จึงมีความสำคัญในการเชื่อมโยงไปสู่ความเป็นมาและการก่อกำเนิดขึ้นขององค์การการค้าโลก

ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้าหรือความตกลง GATT นั้น เป็นความตกลงที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อันเป็นช่วงที่ประเทศต่าง ๆ ประสบภัยพิบัติจากการสู้รบของสงครามโลกทั้งสองครั้งและเผชิญกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของโลกในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๘๒ ประเทศต่าง ๆ ต้องการแสวงหาแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมโลก จึงได้อาศัยวิธีการร่วมมือกันหลายฝ่ายในระดับพหุภาคีในการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) เพื่อดูแลมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านการเมือง จัดตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) เพื่อดูแลการเงิน และ

^๓ World Trade Organization, “About WTO,” accessed November 24, 2017, https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm.

จัดตั้งธนาคารโลก (World Bank : WB) เพื่อดูแลการพัฒนา สำหรับในด้านการเปิดเสรีทางการค้า ได้มีความพยายามที่จะจัดตั้ง “องค์การการค้าระหว่างประเทศ” (International Trade Organization หรือ ITO) เพื่อจัดระเบียบการค้าโลก^๔

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจะสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรได้จัดประชุมขึ้น ณ เมือง Bretton Woods สหรัฐอเมริกา โดยที่ประชุมได้มีมติจัดตั้ง “องค์การการค้าระหว่างประเทศ” ที่อยู่ในสถานะทบวงการชำนัญพิเศษขององค์การสหประชาชาติ^๕ ทำหน้าที่ส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้า และในช่วงระหว่างการเจรจาร่างกฎบัตรองค์การการค้าระหว่างประเทศ นั้น ประเทศพันธมิตรได้หารือและลงมติร่วมกันในการที่จะลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน ข้อตกลงดังกล่าวจึงถือเป็นต้นกำเนิดของร่างความตกลง GATT ซึ่งในระยะเริ่มต้น ประกอบด้วยสมาชิก ๒๓ ประเทศ ดำเนินการภายใต้แนวคิดที่ว่า GATT จะเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่ใช้ชั่วคราวระหว่างรอการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ ให้เป็นองค์การระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ แต่ด้วยเหตุที่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในหลายรอบการเจรจา ในขณะที่การจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศไม่มีความคืบหน้า และเมื่อสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมากที่สุดในขณะนั้นได้ประกาศถอนตัวไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก ความพยายามในการจัดตั้งดังกล่าวจึงไม่บรรลุผล ส่งผลให้ความตกลง GATT ถูกนำมาใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกไปโดยปริยาย^๖

เมื่อสิ้นสุดการเจรจาออร์กุวัยซึ่งเป็นการเจรจาครั้งที่ ๘ ของความตกลง GATT ประเทศที่เข้าร่วมเจรจาต่างเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศด้านการค้าขึ้นมาอย่างจริงจัง หลังจากใช้ GATT ที่เป็นเพียงความตกลงระหว่างประเทศมาเป็นเวลานาน ต่อมาประมาณกลางเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗ ประเทศสมาชิกความตกลง GATT ที่สนใจจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์การการค้าโลก ได้ประชุมหารือกัน ณ กรุงมาราเกช ประเทศโมร็อกโก เพื่อร่วมกันลงนามในกรรมสารสุดท้าย (Final Act) ซึ่งเป็นความตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลกที่เป็นการรวบรวมความตกลงต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเจรจาออร์กุวัยไว้ด้วยกัน^๗

องค์การการค้าโลก จึงเป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นมาโดยอาศัยหลักการพื้นฐานของความตกลง GATT ซึ่งมีแนวคิดหลักในการสนับสนุนการเปิดเสรีทางการค้า ลดอุปสรรค และสร้างความเป็นธรรมทางการค้าแก่ประเทศสมาชิก รวมทั้งแสวงหามาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมในการดำเนินนโยบายด้านการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้สมาชิกทุกประเทศได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมมากที่สุด เนื่องจากข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการเจรจาและลงนามโดยประเทศสมาชิกล้วน ถือเป็นกฎพื้นฐานสำหรับการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งผูกพันรัฐบาลของแต่ละประเทศในการกำหนด

^๔ บัณฑิต หลิมสกุล, องค์การการค้าโลก (WTO) ในบริบทของเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดน เล่ม ๑ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), ๘๒.

^๕ “ทบวงการชำนัญพิเศษขององค์การสหประชาชาติ” เป็นองค์กรอิสระและปฏิบัติงานเฉพาะสาขา ผูกพันกับองค์การสหประชาชาติตามข้อตกลงพิเศษ ประกอบด้วยสมาชิกทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ โดยมีคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมกับสมัชชาเป็นองค์กรประสานงาน

^๖ จารุประภา รักพงษ์, กฎหมายแห่งองค์การการค้าโลก: การตีความและการวิเคราะห์บทบัญญัติสำคัญ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), ๒-๓.

^๗ ทักษิณ (ฤกษ์สุด) ทองอุไร, กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๔), ๑๒-๑๓.

นโยบายการค้าภายใต้ขอบเขตที่ตกลงกันไว้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะเจรจาและลงนามโดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ผลิตสินค้า ผู้ส่งออก และผู้นำเข้าสินค้าในการดำเนินธุรกิจของตน แต่ในขณะเดียวกัน ข้อตกลงดังกล่าว ก็สามารถช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมและด้านอื่น ๆ ได้อีกทางหนึ่งด้วย

ในส่วนของการดำเนินงานตามกรอบข้อตกลงนั้น มีการเปิดรอบเจรจาระหว่างประเทศหลายครั้งเพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ปรับปรุง แก้ไขข้อกำหนดที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมข้อกำหนดใหม่ขึ้นมาเพื่อรองรับวิวัฒนาการด้านการค้าที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค โดยเฉพาะการเจรจารอบโดฮา ซึ่งเป็นการประชุมระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔ ณ กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์ มีเป้าหมายสำคัญเพื่อการปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศ ลดมาตรการกีดกันทางการค้า รวมทั้งปรับปรุง แก้ไข และสร้างกฎเกณฑ์ทางการค้าสมัยใหม่ให้ทันต่อสถานการณ์เศรษฐกิจโลก^๘

ปัจจุบันองค์การการค้าโลก มีสมาชิกจำนวน ๑๖๔ ประเทศ^๙ มีที่ตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และมีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักเลขาธิการจำนวน ๖๒๘ คน โดยมี นายโรแบร์โต อาซาเวโด (Roberto Azevedo) ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก คนปัจจุบัน^{๑๐} และยังเปิดโอกาสให้ประเทศที่สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดได้ตลอด

หลักการสำคัญของ “องค์การการค้าโลก”

องค์การการค้าโลก ได้กำหนดพันธกรณีให้ประเทศสมาชิกต้องถือปฏิบัติ ภายใต้กฎเกณฑ์และกติกาโดยมีเป้าหมายในการสร้างความเท่าเทียม และไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างยั่งยืน ซึ่งองค์การการค้าโลกได้ยึดถือหลักการเหล่านี้เป็นนโยบายสำคัญอันเปรียบเสมือนกติกาทางการค้าของโลกยุคปัจจุบัน อันประกอบด้วยหลักการ ๕ หลัก ดังนี้

๑. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination)

หลักการไม่เลือกปฏิบัติเป็นหลักการพื้นฐานของระบบการค้าพหุภาคีและได้รับการยอมรับในกรอบข้อตกลงขององค์การการค้าโลก ที่สมาชิกแสดงความปรารถนาร่วมกันที่จะจำกัดการเลือกปฏิบัติในการค้าระหว่างประเทศ^{๑๑} หลักการนี้จึงเป็นหลักการสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและยกระดับการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติและสร้างความเป็นธรรมแก่ประเทศคู่ค้า เพราะการที่สมาชิกประเทศใดประเทศหนึ่งปฏิบัติต่อประเทศสมาชิกอีกประเทศหนึ่งอย่างไร ย่อมจะต้องปฏิบัติเช่นนั้นต่อประเทศอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้ทุกประเทศ

^๘ World Trade Organization, “The Doha Round,” accessed November 30, 2017, https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm.

^๙ ข้อมูล ณ วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ (สมาชิกรายล่าสุด คือ ประเทศอัฟกานิสถาน เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙)

^{๑๐} World Trade Organization, “Members and Observers,” accessed November 29, 2017, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm.

^{๑๑} WTO Ecampus, “Rules on Trade in Goods,” accessed November 27, 2017, https://ecampus.wto.org/admin/files/Course_385/Module_1562/ModuleDocuments/BP-L1-R1-E.pdf.

ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม เท่าเทียม และไม่มีการกีดกันทางการค้าระหว่างกัน การห้ามเลือกปฏิบัติมีหลักสำคัญ ๒ ประการ ดังนี้

๑.๑ หลักปฏิบัติเยี่ยงชาติได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favoured Nations: MFN)^{๑๒} คือ หลักการปฏิบัติต่อชาติอื่นอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งความตกลงภายใต้กรอบองค์การการค้าโลกนั้น แต่ละประเทศไม่สามารถแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติต่อประเทศคู่ค้าของตนได้ หากได้มีการให้สิทธิประโยชน์ทางการค้าแก่ประเทศใดประเทศหนึ่ง (เช่น มีการจัดเก็บภาษีศุลกากรในอัตราต่ำสำหรับสินค้าชนิดหนึ่ง) ประเทศดังกล่าวจะต้องปฏิบัติต่อประเทศสมาชิกอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

หลักการนี้ เป็นหลักการสำคัญซึ่งปรากฏอยู่ในความตกลงทางการค้าต่าง ๆ ทั้งในความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (The General Agreement on Tariff and Trade: GATT) ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (The General Agreement on Trade in Services: GATS) และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS)

อย่างไรก็ตาม หลักการดังกล่าวอาจมีข้อยกเว้นอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น ประเทศสมาชิกอาจกำหนดข้อตกลงทางการค้าเสรีซึ่งให้มีผลใช้บังคับเฉพาะกับการซื้อขายภายในประเทศกลุ่มสมาชิกเท่านั้น กล่าวคือ เป็นการเลือกปฏิบัติเฉพาะการซื้อขายสินค้าจากภายนอกประเทศกลุ่มสมาชิคนั้นเอง โดยทั่วไป หลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง นั้น ทุกครั้งที่ประเทศหนึ่งประเทศใดลดกำแพงด้านการค้า หรือทำการเปิดตลาดการค้า ก็จะต้องปฏิบัติต่อประเทศคู่ค้าประเทศอื่นสำหรับการให้สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับสินค้าและบริการนั้น ๆ ในทำนองเดียวกัน โดยไม่แบ่งแยกว่าประเทศเหล่านั้นจะเป็นประเทศที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอ ร่ำรวยหรือยากจน

๑.๒ หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment)^{๑๓} คือ การปฏิบัติต่อชาวต่างชาติ และคนในชาติอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ สินค้าที่นำเข้าและสินค้าที่ผลิตในประเทศหรือสินค้าท้องถิ่น จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันนี้ จะต้องนำมาปฏิบัติทั้งกับการใช้บริการจากต่างประเทศและในประเทศ และเครื่องหมายการค้าของต่างประเทศและในประเทศ ตลอดจนลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ซึ่งหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติดังกล่าว ปรากฏในความตกลงหลักขององค์การการค้าโลกทั้งสามฉบับ ได้แก่ ในมาตรา ๓ ของความตกลง GATT มาตรา ๑๗ ของความตกลง GATS และมาตรา ๓ ของความตกลง TRIPS หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติจึงครอบคลุมทั้งการขายสินค้า การให้บริการ และทรัพย์สินทางปัญญา

๒. หลักการต่างตอบแทน (Reciprocity Principle)

ภายใต้ข้อตกลงขององค์การการค้าโลก สมาชิกมีสิทธิเรียกร้อง แต่ในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลง ทั้งในส่วนของ การลดอัตราภาษีและการลดอุปสรรคทางการค้า เนื่องจากการเข้าร่วมความตกลงพหุภาคีขององค์การการค้าโลก สมาชิกจะต้องเข้าผูกพันตนในหลายความตกลงหรือที่เรียกว่าเป็นความตกลงพหุภาคีชุดเดียว และไม่สามารถเลือกลงนามผูกพันเฉพาะความตกลงใดความตกลงหนึ่งได้ โดยเมื่อสมาชิกทุกเขตเศรษฐกิจปฏิบัติตามแล้ว จะถือว่าระบบขององค์การการค้าโลกนั้น มีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายเพราะต่างก็ได้สิทธิประโยชน์

^{๑๒} World Trade Organization, "Principles of the trading system," accessed November 27, 2017, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm.

^{๑๓} *Ibid.*

และมีภาระหน้าที่จากการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกอย่างเท่าเทียมกัน^{๑๔} ถือเป็นหลักการสำคัญในการเจรจาการค้าที่กำหนดไว้ในความตกลง GATT เกี่ยวกับกระบวนการและกรอบการเจรจา ด้านภาษีศุลกากรที่ต้องเป็นไปบนแนวทางหรือพื้นฐานของการให้ประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน โดยคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องจะต้องพยายามรักษาข้อตกลงที่เป็นการให้ผลประโยชน์ร่วมกัน

๓. หลักความโปร่งใส (Transparency)

หลักความโปร่งใสระบุอยู่ในมาตรา ๑๐ ของความตกลง GATT^{๑๕} ซึ่งโดยหลักการแล้ว เป็นสิ่งที่ดีต่อการค้าระหว่างประเทศ เพราะการที่ความตกลง GATT ระบุให้ประเทศสมาชิกต้องเผยแพร่กฎหมาย กฎ ระเบียบของตนที่เกี่ยวข้องกับการค้าให้ประเทศอื่นทราบโดยทั่วกันนั้น จะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียและธุรกิจที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นคนชาติของประเทศสมาชิกใด ย่อมได้รับข้อมูลอย่างเท่าเทียมกันเกี่ยวกับโอกาสและข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจการค้า เท่ากับว่าผู้ผลิตจะมีข้อมูลพร้อมในการตัดสินใจว่าจะทำการค้ากับประเทศผู้นำเข้าดีหรือไม่^{๑๖}

๔. หลักห้ามจำกัดการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าโดยใช้โควตา (Quantitative Restriction)

การจำกัดการนำเข้าเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด เพราะเป็นหลักการที่สามารถควบคุมสินค้าได้ในปริมาณที่แน่นอน^{๑๗} หลักการนี้จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นข้อห้ามไม่ให้สมาชิกจำกัดการส่งออกหรือนำเข้าสินค้าโดยใช้โควตา เนื่องจากการกระทำดังกล่าวถือเป็นมาตรการที่ไม่โปร่งใสและไม่มีความแน่นอน โดยอนุญาตให้เฉพาะการจำกัดการนำเข้าหรือส่งออกโดยเก็บภาษีนำเข้าหรือส่งออกได้ แต่ประเทศที่นำเข้าจะต้องไม่เก็บภาษีนำเข้าสูงกว่าอัตราที่ผูกพันไว้

๕. หลักห้ามเรียกเก็บภาษีนำเข้าสูงกว่าที่ผูกพันไว้

ในขั้นตอนการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกนั้น แต่ละประเทศจะลดภาษีนำเข้าสินค้าทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม และให้สัญญาผูกพันว่าจะไม่เรียกเก็บภาษีนำเข้าจากสินค้าของประเทศสมาชิกอื่นในอัตราที่สูงกว่าที่ตนได้ผูกพันไว้^{๑๘} เช่น หากประเทศไทยผูกพันอัตราภาษีนำเข้าสินค้าเครื่องนุ่งห่มในอัตราร้อยละ ๑๕ ในองค์การการค้าโลก ย่อมหมายความว่า ประเทศไทยสามารถเรียกเก็บภาษีนำเข้าสินค้าเครื่องนุ่งห่มจากสมาชิกองค์การการค้าโลกได้สูงสุดในอัตราไม่เกินร้อยละ ๑๕ แต่สามารถเรียกเก็บในอัตราที่ต่ำกว่าได้

นอกจากนี้ ยังมีหลักการอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการค้าระหว่างประเทศ ที่สมาชิกสามารถใช้สิทธิภายใต้กรอบองค์การการค้าโลก เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกติกาดังกล่าว ได้แก่ มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด

^{๑๔} จารุประภา รักพงษ์, กฎหมายแห่งองค์การการค้าโลก, ๔.

^{๑๕} ดู GATT 1994: Article X: Publication and Administration of Trade Regulations.

^{๑๖} ทัชชมัย (ฤกษ์สุด) ทองอุไร, กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ๑๑๓-๑๑๔.

^{๑๗} ธิติรัตน์ โชคสุดชาติ, “การกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ: มาตรการกีดกันที่มีใช้ภาษี,” วารสารมจร วิชาการ, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๒๙ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔), ๑๑๘.

^{๑๘} กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่สำคัญภายใต้ WTO,” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, <http://www.dtn.go.th/index.php/เวทีการเจรจาการค้า/item/กฎเกณฑ์ทางการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญ.html>.

(Anti-Dumping)^{๑๙} มาตรการตอบโต้การอุดหนุน (Subsidies and Countervailing Measures)^{๒๐} มาตรการปกป้อง (Safeguard Measure)^{๒๑} เป็นต้น

บทบาทของประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกของ “องค์การการค้าโลก”

“องค์การการค้าโลก” หรือ WTO นับเป็นองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญยิ่งต่อระบบและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิก โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ นับเป็นสมาชิกลำดับที่ ๕๙ และถือเป็นหนึ่งในสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้ง^{๒๒} จึงมีพันธกรณีที่ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกหรือรัฐภาคีต้องถือปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่องค์การการค้าโลกกำหนด โดยต้องดำเนินมาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ที่จำเป็นให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงาน

ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงได้มีการตรากฎหมายภายในขึ้นมาหนึ่งฉบับเพื่อรองรับการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การดังกล่าว คือ “พระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การการค้าโลก พ.ศ. ๒๕๓๗” พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การการค้าโลกในประเทศไทย โดยได้กำหนดให้องค์การการค้าโลกเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทยและให้ถือว่า มีภูมิลำเนาในประเทศไทย^{๒๓} ทั้งยังกำหนดให้องค์การ เจ้าหน้าที่ขององค์การ และผู้แทนของสมาชิกขององค์การได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทำนองเดียวกับทบวงการชำนัญพิเศษ ผู้แทนของสมาชิก และพนักงานของทบวงการชำนัญพิเศษ ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของทบวงการชำนัญพิเศษ ฉบับที่สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้ลงมติรับเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ หรือความตกลงที่อาจมีขึ้นระหว่างรัฐบาลไทยกับองค์การ ทั้งนี้ ในระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทยหรือเข้ามาในประเทศไทยเพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือในการปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับองค์การ^{๒๔}

การดำเนินงานภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกของประเทศไทยในช่วงที่การดำเนินงานยังอยู่ภายใต้ความตกลง GATT นั้น ประเทศไทยได้ตั้งสำนักงานพาณิชย์ขึ้น ณ นครเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เพื่อเป็นหน่วยงานดูแลรับผิดชอบในฐานะผู้แทนของประเทศไทย หลังจากมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลกขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ จึงได้มีการก่อตั้งคณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การการค้าโลกและองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยมีเอกอัครราชทูตเป็นหัวหน้าสำนักงานและมีข้าราชการจากกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประจำการ โดยปฏิบัติหน้าที่

^{๑๙} การทุ่มตลาด หมายถึง การส่งออกสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อประโยชน์ในทางพาณิชย์ โดยที่ราคาส่งออกนั้นต่ำกว่ามูลค่าปกติของสินค้าชนิดเดียวกันที่จำหน่ายเพื่อการบริโภคภายในประเทศผู้ส่งออกหรือผู้ผลิตเอง

^{๒๐} การอุดหนุน หมายถึง การที่รัฐให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อภาคเอกชน เพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้าไปต่างประเทศ หรือลดปริมาณการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ

^{๒๑} มาตรการปกป้อง เป็นมาตรการทางการค้าที่ประเทศผู้นำเข้าใช้ในการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในที่ได้รับความเสียหาย หรือมีแนวโน้มที่จะได้รับความเสียหายจากการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นมากกว่าปกติ

^{๒๒} World Trade Organization, “Thailand and the WTO,” accessed November 29, 2017, from https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/Thailand_e.htm.

^{๒๓} มาตรา ๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การการค้าโลก พ.ศ. ๒๕๓๗

^{๒๔} มาตรา ๔ (๒) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การการค้าโลก พ.ศ. ๒๕๓๗

เป็นผู้แทนประเทศไทยในการประชุมคณะมนตรีและคณะกรรมการภายใต้กรอบองค์การการค้าโลก^{๒๕} รวมถึงปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การประชุมเพื่อรักษามลประโยชน์ของประเทศไทย การติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของประเทศสมาชิก การจัดทำประเด็นกฎหมาย และเจรจาปัญหาข้อพิพาททางการค้า เป็นต้น

ในช่วงปีที่ผ่านมา มีการประชุมสำคัญในกรอบองค์การการค้าโลกที่ประเทศไทยเข้าร่วมคือ การประชุมรัฐมนตรีองค์การการค้าโลกอย่างไม่เป็นทางการ (WTO Informal Ministerial Gathering : IMG) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีนางอภิรดี ตันตราภรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในขณะนั้น เป็นผู้แทนในการประชุมครั้งนี้ ซึ่งที่ประชุมได้มีการหารือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการเพื่อผลักดันการเจรจาตามกรอบองค์การการค้าโลก และเร่งหาข้อสรุปในประเด็นเจรจาอบโตฮาทที่ยังค้างอยู่ เพื่อความสำเร็จในการประชุมระดับรัฐมนตรีที่จะจัดขึ้นในอนาคต ซึ่งประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญในเรื่องการเปิดตลาดสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม ตลอดจนประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนา^{๒๖}

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันยอมรับพิธีสารแก้ไขความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation Agreement : TFA) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความตกลงภายใต้ องค์การการค้าโลก^{๒๗} และมีความพร้อมในการดำเนินการตามพันธกรณีของความตกลงดังกล่าว ที่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการทางศุลกากรและการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้า ส่งออก และผ่านแดนสินค้า โดยความตกลงฉบับนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกและลดต้นทุนการดำเนินการ เช่น การตรวจปล่อยสินค้าเน่าเสียง่ายให้รวดเร็วยิ่งขึ้น การเพิ่มช่องทางการชำระภาษีและค่าธรรมเนียมผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ระบบบริหารความเสี่ยงในการตรวจปล่อยสินค้า รวมถึงสนับสนุนให้มีการกำหนดโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งผ่านแดน

นอกจากนี้ ในระหว่างวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๐ ถึงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมเรื่อง “นโยบายการค้าในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” (Regional Trade Policy Course for Asia-Pacific) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดทำโดยสำนักเลขาธิการองค์การการค้าโลกและผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายการค้า^{๒๘} มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและถ่ายทอดข้อมูลเชิงลึกในบทบาทหน้าที่ กฎระเบียบ และขั้นตอนการดำเนินงานภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ฐานข้อมูล การค้นคว้าข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษากฎระเบียบที่มีอยู่เดิมและกำหนดขึ้นใหม่ ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการสร้างเครือข่ายด้านการค้าระหว่างเจ้าหน้าที่ขององค์การการค้าโลก

^{๒๕} คณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การการค้าโลก, “การก่อตั้งคณะผู้แทนถาวรประจำองค์การการค้าโลก,” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, <http://www.thaiwto.com/about%20mission%201.html>

^{๒๖} กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “การประชุมเจรจาภายใต้กรอบองค์การการค้าโลก,” รายงานประจำปี ๒๕๕๙, ๔๖.

^{๒๗} เฟิ่งอว้าง, ๔๘.

^{๒๘} World Trade Organization, “News and events,” accessed December 4, 2017, https://www.wto.org/english/news_e/news17_e/tech_25oct17_e.htm.

กับนักวิชาการในระดับภูมิภาค และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของแต่ละประเทศเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้และความชำนาญด้านนโยบายการค้าระหว่างประเทศ

ประเด็นพิพาทที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

การเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกนั้น นอกจากประโยชน์จากการเปิดตลาดการค้าสินค้าจากมาตรการการลดภาษีศุลกากรและการยกเลิกมาตรการอื่นที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรของประเทศคู่ค้า รวมทั้งการเปิดเสรีการค้าบริการระหว่างประเทศ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบการค้าให้มีความชัดเจนและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้นแล้ว ผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการในการระงับข้อพิพาทสามารถบังคับใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลดีต่อประเทศเล็กอย่างเช่นประเทศไทย ที่จะมีหลักยึดในการเจรจาต่อรองและป้องกันไม่ให้ประเทศใหญ่ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจบีบบังคับแต่เพียงฝ่ายเดียว ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกรวมทั้งสิ้น ๙๐ คดี โดยแบ่งเป็นการเข้าร่วมในฐานะประเทศผู้ฟ้อง (Complainant) ๑๓ คดี และประเทศผู้ถูกฟ้อง (Respondent) ๔ คดี และในฐานะประเทศฝ่ายที่สาม (Third Party) ๗๓ คดี^{๒๙} โดยมีกรณีตัวอย่างข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยที่สำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นพิพาทที่ประเทศไทยเป็นผู้ฟ้อง^{๓๐} (Complainant)

๑.๑ ประเทศไทยฟ้องสหภาพยุโรปเรื่อง “การอุดหนุนส่งออกน้ำตาลสูงกว่าที่ผูกพันไว้ในองค์การการค้าโลก”

ประเทศไทยร่วมกับประเทศบราซิลและประเทศออสเตรเลีย ยื่นฟ้องสหภาพยุโรปในการอุดหนุนการส่งออกน้ำตาลสูงกว่าที่ผูกพันไว้ในองค์การการค้าโลก โดยสหภาพยุโรปมีปริมาณการอุดหนุนการส่งออกเกินกว่าเพดานที่ผูกพันไว้ภายใต้ความตกลงเกษตรที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดกับความตกลง GATT ความตกลงว่าด้วยการอุดหนุนและมาตรการตอบโต้ และความตกลงเกษตร ทำให้ไทยต้องสูญเสียรายได้จากการส่งออกน้ำตาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งองค์กรอุทธรณ์^{๓๑} ได้ตัดสินว่าสหภาพยุโรปให้การอุดหนุนการส่งออกน้ำตาลสูงกว่าที่ผูกพันไว้ ผลของคำตัดสินทำให้สหภาพยุโรปต้องลดการอุดหนุนการส่งออกน้ำตาลให้เป็นไปตามระดับที่ผูกพันไว้^{๓๒}

^{๒๙} World Trade Organization, “Dispute cases involving Thailand,” accessed December 1, 2017, https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/thailand_e.htm.

^{๓๐} กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุทธศาสตร์ทางการเจรจาการค้า, “กรณีพิพาทที่เสร็จสิ้นกระบวนการ,” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, <http://www.dtn.go.th/images/authorname/wto/5/3.pdf>.

^{๓๑} องค์กรอุทธรณ์ (Appellate Body) เปรียบเสมือนศาลสูงทางการค้าโลก ทำหน้าที่พิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำตัดสินของคณะผู้พิจารณา (Panel) เฉพาะประเด็นข้อกฎหมายที่ปรากฏในรายงานของคณะผู้พิจารณาและการตีความกฎหมายของคณะผู้พิจารณาเท่านั้น ประกอบด้วยสมาชิก ๗ คน และมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี

^{๓๒} DS283: European Communities – Export Subsidies on Sugar quoted in Dispute cases involving Thailand, *supra* note 29.

๑.๒ ประเทศไทยฟ้องสหรัฐอเมริกาเรื่อง “การใช้มาตรการ Zeroing^{๓๓} กับสินค้าถุงพลาสติกของไทย”

ประเทศไทยได้ฟ้องสหรัฐอเมริกา ภายใต้กระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลก กรณีที่สหรัฐอเมริกาคำนวณภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดในการไต่สวนขั้นแรกกับสินค้าถุงพลาสติกชนิดหูหิ้วจากไทยไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก โดยสหรัฐอเมริกาใช้วิธีการคำนวณที่ทำให้ส่วนเหลือของการทุ่มตลาดของสินค้าไทยสูงกว่าที่ควรจะเป็น ส่งผลให้ผู้ส่งออกของไทยถูกเรียกเก็บอากรตอบโต้การทุ่มตลาดสูงกว่าที่ควรจะเป็น หรือถูกเรียกเก็บอากรการตอบโต้การทุ่มตลาดทั้งที่ไม่ควรจะถูกเรียกเก็บ ซึ่งวิธีการคำนวณดังกล่าวเรียกว่า วิธี Zeroing และในวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๒ คณะผู้พิจารณาได้มีคำตัดสินให้ประเทศไทยชนะคดี มีผลให้สหรัฐอเมริกาต้องยกเลิกการใช้มาตรการ Zeroing ในการคำนวณส่วนเหลือของการทุ่มตลาด^{๓๔}

๒. ประเด็นพิพาทที่ประเทศไทยเป็นผู้ถูกฟ้อง (Respondent)

๒.๑ ประเทศโปแลนด์ฟ้องประเทศไทยเรื่อง “เรียกเก็บอากรตอบโต้การทุ่มตลาดกับสินค้าเหล็ก H-beam”

ประเทศโปแลนด์ได้ยื่นฟ้องต่อองค์การระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกว่า ประเทศไทยใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดสินค้าเหล็กจากประเทศโปแลนด์โดยไม่สอดคล้องกับขั้นตอนและกระบวนการที่ความตกลงว่าด้วยการตอบโต้การทุ่มตลาดกำหนดไว้ว่า ในการคำนวณหาความเสียหายที่เกิดจากการทุ่มตลาดนั้น ประเทศสมาชิกผู้ไต่สวนการทุ่มตลาดต้องพิจารณาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และดัชนีที่มีผลต่อสภาพของอุตสาหกรรม รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าที่ลดลงหรืออาจลดลง กำไร ผลผลิต ส่วนแบ่งตลาด ประสิทธิภาพทางการผลิต ผลตอบแทนจากการลงทุนต่าง ๆ หรือการใช้กำลังการผลิต ปัจจัยที่กระทบต่อราคาภายในประเทศ ความมากน้อยของส่วนเหลือของการทุ่มตลาด ผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นต่อเงินทุนหมุนเวียน สินค้าคงคลัง การจ้างงาน ค่าจ้างแรงงาน อัตราการเจริญเติบโต ความสามารถในการเพิ่มเงินทุนหรือเงินลงทุน เป็นต้น องค์การอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่า ประเทศไทยเก็บอากรทุ่มตลาดสินค้าเหล็กจากประเทศโปแลนด์ขัดต่อความตกลงว่าด้วยการตอบโต้การทุ่มตลาด และให้ประเทศไทยปรับมาตรการให้สอดคล้องกับความตกลง ซึ่งประเทศไทยก็ได้ดำเนินการตามที่องค์การอุทธรณ์กำหนด และได้ทำความตกลงว่าหากประเทศโปแลนด์ประสงค์จะขอตั้งคณะผู้พิจารณา เพื่อให้ตรวจสอบว่าประเทศไทยได้ดำเนินการตามคำตัดสินหรือไม่ จะต้องแจ้งให้ฝ่ายประเทศไทยทราบล่วงหน้า และจะไม่ตอบโต้ทางการค้าก่อนที่คณะผู้พิจารณาจะตรวจสอบเสร็จ^{๓๕}

^{๓๓} “Zeroing” เป็นวิธีการคำนวณอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดจากส่วนต่างระหว่างราคาขายในประเทศกับราคาส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา

^{๓๔} DS383: United States Anti-Dumping Measures on Polyethylene Retail Carrier Bags quoted in Dispute cases involving Thailand, *supra note 29*.

^{๓๕} DS122: Thailand Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland quoted in Dispute cases involving Thailand, *supra note 29*.

๒.๒ สหภาพยุโรปฟ้องประเทศไทย เรื่อง “ประเมินราคาศุลกากรเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่นำเข้าจากสหภาพยุโรป”^{๓๖}

สหภาพยุโรปกล่าวหาว่า กรมศุลกากรประเมินราคาศุลกากรสินค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่นำเข้าจากสหภาพยุโรป ไม่สอดคล้องกับความตกลงว่าด้วยการประเมินราคาศุลกากรภายใต้องค์การการค้าโลก โดยกรมศุลกากรใช้วิธีประเมินราคาแบบ Special Deductive Value Method ซึ่งคำนวณโดยกำหนดมาตรฐานกำไรขึ้นมาและหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายทั่วไป ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิตที่เรียกเก็บจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นำเข้า โดยกรมศุลกากรไม่เปิดเผยที่มาของข้อมูลสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ประกอบการอย่างมาก เนื่องจากต้องเสียภาษีนำเข้าสูงขึ้น และต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการวาง Bank Guarantee ตามราคาประกันที่กรมศุลกากรกำหนด โดยสหภาพยุโรปได้ยื่นขอหารืออย่างเป็นทางการภายใต้กระบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการหารือเพิ่มเติมเพื่อยุติข้อพิพาทดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังมีกรณีพิพาทที่ประเทศไทยเข้าร่วมในฐานะประเทศฝ่ายที่สาม (Third party) ได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย หากเห็นว่าการฟ้องร้องระหว่างประเทศสมาชิกมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และอาจส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศของไทย เช่น ในคดีที่สหรัฐอเมริกาฟ้องประเทศอินโดนีเซีย เรื่อง “การนำเข้าผลิตภัณฑ์จากพืช สัตว์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์” หรือ คดีที่สหรัฐอเมริกาฟ้องประเทศจีน เรื่อง “การสนับสนุนผู้ผลิตสินค้าเกษตรภายในประเทศ” เป็นต้น ซึ่งทั้งสองคดีดังกล่าวนี้ อยู่ในระหว่างขั้นตอนการเจรจาและชี้แจงข้อมูลต่อคณะผู้พิจารณาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นพิพาทต่อไป

บทสรุป

“องค์การการค้าโลก” เป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีความสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยและกลไกระบบเศรษฐกิจโลก ถือเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในทางการค้าเสรี เปรียบเสมือนองค์กรกลางที่ได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิกให้ทำหน้าที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์และกติกาทางการค้าโลกที่ทุกประเทศให้การยอมรับและยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากประเทศใดไม่ปฏิบัติตามย่อมถูกมาตรการบังคับในทางระหว่างประเทศซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจและการค้าของประเทศนั้น ๆ

ประเทศไทยซึ่งมีสถานะเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก และมีส่วนร่วมในเวทีการค้าของประชาคมระหว่างประเทศมาโดยตลอด เห็นได้จากข้อมูลทางการค้าในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้ารวมกันจำนวน ๑๔,๔๓๘,๘๙๐.๘ ล้านบาท และในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน มีมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้ารวมกันแล้วจำนวน ๑๑,๖๕๕,๗๘๑.๘ ล้านบาท นับเป็นมูลค่าทางการค้าระหว่างประเทศที่สูงมาก หากประเทศไทยกระทำการอันใดเป็นการละเมิดหรือขัดต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ที่องค์การการค้าโลกกำหนดแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการใช้มาตรการภายใต้กฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลกในการตอบโต้การกระทำของประเทศไทย การดำเนินมาตรการด้านการค้าจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่กำหนด เพื่อสร้าง

^{๓๖} DS370: Thailand-Customs Valuation of Certain Products from the European Communities quoted in Dispute cases involving Thailand, *supra note 29*.

ความเชื่อมั่นและสามารถเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างประเทศในอนาคตอันจะส่งผลดีต่อระบบและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

ในส่วนของการประชุมระหว่างประเทศภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกประจำปีนั้น ประเทศไทยได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมในการประชุมมาโดยตลอด เพื่อรักษาสีทธิในฐานะประเทศสมาชิก และยังเป็นโอกาสในการเปิดเวทีเจรจาการค้าระหว่างประเทศเพิ่มเติม โดยดำเนินการผ่านกลไกของคณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การการค้าโลก ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ประจำการและปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนของประเทศในการประชุมคณะมนตรีและคณะกรรมการภายใต้กรอบองค์การการค้าโลกรวมถึงปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าของประเทศไทย

นอกจากนี้ ยังมีช่องทางภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปกป้องและรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจผ่านระบบการพิจารณาและระงับข้อพิพาท โดยการใช้สิทธิภาคีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาขององค์กรระงับข้อพิพาท (Dispute Settlement Body : DSB) ภายใต้หลักเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก เนื่องจากการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของ DSB นั้น ถือเป็นสิทธิของสมาชิกทุกประเทศที่สามารถกระทำได้ หากเห็นว่าประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ กระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการค้าของประเทศตน ไม่ว่าจะประเทศนั้น ๆ จะมีอำนาจในทางเศรษฐกิจการเมือง ความมั่นคงมากน้อยเพียงใด ก็ย่อมผูกพันอยู่ภายใต้หลักการทางกฎหมายเดียวกัน เห็นได้จากการพิจารณาประเด็นพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกาในคดี “การใช้มาตรการ Zeroing กับสินค้าถุงพลาสติกของไทย” หรือประเด็นพิพาทระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรปในประเด็น “การอุดหนุนส่งออกน้ำตาลสูงกว่าที่ผูกพันไว้ในองค์การการค้าโลก” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น หากพิจารณาถึงอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจหรือด้านอื่น ๆ แล้ว ประเทศไทยอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบคู่พิพาททั้งสองกรณีเป็นอย่างมาก แต่ด้วยกฎเกณฑ์และกติกาภายใต้กรอบความตกลงขององค์การการค้าโลก ทำให้ทุกประเทศไม่ว่าจะมีอำนาจมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมต้องถูกผูกพันและอยู่ภายใต้กติกาเดียวกันทั้งสิ้น ซึ่งในประเด็นพิพาททั้งสองกรณีดังกล่าว คณะผู้พิจารณาได้ตัดสินให้ประเทศไทยเป็นฝ่ายชนะ และด้วยผลของคำตัดสินทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปต้องดำเนินการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงแนวทางและวิธีปฏิบัติบางประการที่ปฏิบัติต่อประเทศไทยให้ถูกต้องตามหลักการที่องค์การการค้าโลกกำหนดต่อไป

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอาจตกเป็นประเทศผู้ถูกฟ้องคดีได้เช่นเดียวกัน หากประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศอื่นเห็นว่า การกระทำใดของประเทศไทยขัดต่อระเบียบหรือกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก เช่น คดีที่ประเทศโปแลนด์ฟ้องประเทศไทยเกี่ยวกับการเรียกเก็บอากรตอบโต้การทุ่มตลาดสินค้าเหล็ก ซึ่งองค์กรอุทธรณ์ได้ตัดสินให้โปแลนด์ชนะและให้ประเทศไทยปรับมาตรการให้สอดคล้องกับความตกลง และยังมีส่วนร่วมในประเด็นพิพาทในฐานะประเทศฝ่ายที่สามได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย หากพิจารณาแล้วเห็นว่าประเด็นพิพาทดังกล่าวที่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณา มีความเกี่ยวข้องกับหรือส่งผลกระทบต่อประเทศไทย

ดังนั้น หากพิจารณาถึงบทบาทของประเทศไทยที่มีต่อองค์การระหว่างประเทศ ผ่านกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกแล้วพบว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกดังกล่าวก่อให้เกิดทั้งสิทธิและหน้าที่ที่ประเทศไทยต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาผลประโยชน์ด้านการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนผ่านมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าของประเทศ

หากการดำเนินการใดเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดและขัดต่อกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและอาจถูกบังคับเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาท การใช้มาตรการตอบโต้ หรือลดความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความรุนแรงของความผิดนั้น องค์กรผู้รับผิดชอบ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ หรือคณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การการค้าโลก เป็นต้น ต้องแสดงออกถึงความมุ่งมั่นใน การปฏิบัติหน้าที่และให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามกรอบองค์การการค้าโลก โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อรักษาผลประโยชน์และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่ความมั่งคั่งอย่างยั่งยืนของประเทศชาติและประชาชนตลอดไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

- จตุรนต์ ธีระวัฒน์. กฎหมายระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๕.
- จารุประภา รักพงษ์. กฎแห่งองค์การการค้าโลก: การตีความและการวิเคราะห์บทบัญญัติสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๙.
- ทัชชฌัย (ฤกษ์สุด) ทองอุไร. กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๖๐.
- _____ . แกดต์และองค์การการค้าโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๔.
- _____ . ประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจของมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด มาตรการตอบโต้การอุดหนุน มาตรการ SPS และแรงงาน กับ WTO. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.
- ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม. มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด: ข้อตกลงและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.
- นาถนิรันดร์ จันทร์งาม. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๙.
- บัณฑิต หลิมสุกุล. องค์การการค้าโลก (WTO) ในบริบทของเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดน เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- _____ . องค์การการค้าโลก (WTO) ในบริบทของเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดน เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พรินท์, ๒๕๕๓.
- ภविดา ปานะนนท์. ธุรกิจระหว่างประเทศ: บริบทของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, สมบูรณ์ ศิริประชัย. กฎกติกา WTO เล่มที่หนึ่ง : กฎกติกาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, ๒๕๕๒.
- _____ . กฎกติกา WTO เล่มที่หก : การศุลกากรและสถาบัน. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, ๒๕๕๒.
- สิทธิกร นิพภยะ. การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบอุรุกวัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. บทบาทของกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๓.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “กรณีพิพาทที่เสร็จสิ้นกระบวนการ กรณีไทยเป็นผู้ฟ้อง.”

<http://www.dtn.go.th/images/authname/wto/5/3.pdf>, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

คณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การการค้าโลก. “การก่อตั้งคณะผู้แทนถาวรประจำองค์การการค้าโลก.”

<http://www.thaiwto.com/about%20mission%201.html>, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. “สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย.”

http://www.ops3.moc.go.th/thtrade/monthly_bal/report.asp, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

WORLD TRADE ORGANIZATION. “About WTO.” https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm, November 24, 2017.

_____. “Dispute cases involving Thailand.”

https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/thailand_e.htm, November 24, 2017.

_____. “World Trade Report 2017: Trade technology and jobs”.

https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report17_e.pdf,

November 28, 2017.

บทความ และเอกสารอื่น ๆ

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. “การประชุมเจรจาภายใต้กรอบองค์การการค้าโลก.” รายงานประจำปี ๒๕๕๙. ๔๖.

กาญจนาภรณ์ อินทพันธ์ เลิศลอย. “หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ.” กฤษฎีกาสาร. ปีที่ ๗. ฉบับที่ ๒ (ธันวาคม ๒๕๕๔ – มกราคม ๒๕๕๕): ๔-๙.

ธิดารัตน์ โชคสุชาติ. “การกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ : มาตรการกีดกันที่มีไข่มุก.” วารสาร มจร วิชาการ. ปีที่ ๑๕. ฉบับที่ ๒๙ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔): ๑๑๘.

